

de presump. reg. 2. presump. 19. supra q. 22. vers. Dixi etiam ad fin. licet huic dicto valde in contrarium faciat constitutio Mediolani sub Rubrica de probat. §. & quia plerique, quam late interpretatus fuit Plotus inter consilia criminalia divers. libro 1. conf. 209. cum sequen. de qua constitutione dixi etiam supra ad quaest. 22. versic.

Præterea, in fine. Qui autem sint casus, in quibus qui verisimiliter recorderetur, vel non, ibi dixi ex Baldo ad d. quaest. 22. vers. Dixi etiam; Nota tamē Iudex quod an quis recorderetur, vel non, in dubio non est recurrendum ad torturam, nisi cum sic non recordans habeat in contrarium testes, qui dicant ipsum negantem verisimiliter recordari posse, & debere Marfil. rub. de fideiuss. numer. 42. Boff. tit. de Indic. numer. 37. post princip. infra quaest. 45. vers. sed pone; imō talis

testis sic negans, tunc conuincitur de mendacio, Menoch. de arbit. Iudic. lib. 2. Centuria 2. cas. 205. num. 22. Aliter, si non adessent in contrarium testes, qui dicerent negantem vidisse, vel, audiuisse, vt supra, cum attestatio negantis taliter, dependeat ab animo tantum, non esset torquendus, sed staretur iuramento suo videlicet sic asserentis, & negantis, Marfil. vbi supra, numer. 44. Etenim iustitia ipsius ignorantia aliquando venit probanda modo, quo per Menoch. d. Trac. de arb. iud. lib. 2. Centur. 2. cas. 186. numer. 15. & tunc maximè venit probanda cum contra ignorantiam adest presumpcio, vt hic, & per Menochium dicto Tractat. libro 1. centur. 3. cas. 298. in fin. dixi infra ad quaest. 55. vers. possit quoque, vide Boff. de Decret. Mediolani, numer. 19. ad med. non enim qui scire potuit, sed noluit excusatur ab ignorantia, Felyn in cap. Quia quaestum coll. mibi 3. de offic. deleg. ex quibus omnibus circa torturam testium declaratur statutum Riparo. in crim. Rub. 270. quod est aduertendum. Drogh.

Torquentur etiam testes. ] Hic nota, quod regulariter testis in tribus casibus torquetur, quando vacillat, quando conuincitur de mendacio, & quando sponte accedit ad ferendum testimonium. Ita per Tob. Noni. conf. 93. col. 3. in fine. versic. nec dicatur, ex doctrina Bartol. in l. libero, ff. de quaest. in fine. Giach.

27 Torquentur etiam testes qui delicto. ] Adde, quod testis qui scit aliquid factum, & non vult reuelare, poterit sine indicij torqueri; dummodo sit vilis persona, Grammat. consil. 40. numer. 21. & vot. 30. numer. 20. vbi dicit, quod iudex potest torquere testem absque aliquibus indicijs, dum suspicatur, quod sciat veritatem, & nolit reuelare, & quando possit torqueri testis, qui interfuit delicto, & negat factum 29 vidisse, vel audiuisse; & an testis presumat, quod viderit, vel audierit, late Cepoll. conf. 60. num. 17.

30 Item adde, quod testis sufficit dictum vnus testis ad faciendum torqueri, quando dicit alium fuisse presentem, si sit dignior, & in tali quaestione debet adhiberi causa cognitio, Franciscus Mar. in decis. 780. sub numero decimo, part. 2. Boff. in tit. de tortura test. numero decimo, & in tit. de indic. numero 37 & Marfil. in l. vnus, §. testes torquendi, ff. de quaest. & Foller. in pract. crim. in ver. capiat informationem, num. 23.

31 Item adde, quod testis liber homo regulariter non torquetur, nisi vacillet, vel conuincatur de mendacio, dum negat factum interfuisse, cum inuenierit, vel alias sponte ad testificandum accedat, Bartol. & Marfil. in l. ex libero, ff. de quaest. Carrer. in sua pract. vers. obseruare curabis, num. 180. Boff. in tit. de tortura test. num. 8. 10. & 13. vbi de communi; & vide supra num. 22.

32 Item adde, quod testis non torqueretur, nisi sit indicia-

tus de veritate occultanda; & aliter tortus, & confessus non probat, nec ei creditur, Dec. in conf. 189. num. 19. etiam quod eius confessio milies ratificata fuisset, vel in repetitione sine causa confiteretur, quo casu nedom contra rem prinuipalem, sed nec etiam contra se testem proprium nullam probationem faceret, licet ratificaret, Grammat. conf. 21. num. 18. & sequen. & vot. 6. num. 15. cum. seq. & Gomef. de delict. cap. 13. num. 35. & latissime per Bursat. in conf. 219. num. 113. & 119. vol. 2.

Bart. in d. l. vnus, §. iudex, num. 1. ff. de quaestio. cui nemo contradicit, vt dicit Boff. in tit. praallegato, num. 38. & seq. subdens, quod ita etiam vidit in practica obseruari. Et certe si aliter fieret, destruerentur mille processus, talis enim tortura vt plurimum fit super inquisitione generali ad indagacionem veritatis, cuius quidem generalis inquisitionis non datur copia parti, nec testibus. Et ita obseruat consuetudo, vt dicit Anto. de Canar. de quaestio.

Item adde, quod si vnus testis interrogatur super aliquo, respondit, se nihil scire, & reprobat per alios testes, qui dicunt ipsum fuisse presentem; tunc ipse testis qui nihil scire dixit, non potest torqueri pro habenda veritate; quia non sequitur, talis fuit presens tali actui, ergo vidit, & intellexit, potest enim esse, quod vnus esset separatus ab alio, ita quod non intellexerit l. diem proferre, §. coram, ff. de arbit. & Bart. in l. 1. §. fin. ff. de auth. tut. Alex. in conf. 180. num. 1. volum. 2. Marfil. in sing. 408. & Viui. opin. 899. num. 2. & ibi numer. 3. habetur, quando duo testes essent contrarij, quod vnus diceret 35 alium interfuisse, & ipse negauit, quid tunc esset agendum, & ad praedicta vide etiam Cepoll. in conf. 60. num. 17.

Item adde, an testis in foro conscientiae possit pro saluanda alicuius vita celare veritatem sine peccato mortali; Afflic. in consil. inquisitionibus num. 6. cum seq. & Hofst. in summa de peniten. & remiss. §. quae interrogationes vers. dixi istam vnquam mendacium? Baiard.

Solet dubitari. ] Adde B. un. d. tract. de indic. & tort. num. 15. fol. mibi 29. & cur. non detur testi torquendo copia processus, vide Boff. de indic. sub num. 81. in fine Melius per Bal. in sua Practica, tit. quaestiones circa notorium, quaest. 5. sub nu. 7. Quia testis saluus peccat coram iudice, & in loco publico, quo casu iudex procedit sine progressu, vt ibidem supra quaest. 8. vers. Sed nunquid d. Drogh.

Solet dubitari. ] Vide eundem Clarum quaest. 64. vers. Sed quid si illa. Farin. tit. de indic. quaest. 39. num. 11. & seq. uol. 2. Item & num. 147. Ros.

Solet dubitari. ] Adde, quod licet non detur copia indiciorum, tamen si testes fuerint torti sine indicijs, nihil probant in eo, quod deposuerunt, nec faciunt indicium contra illum, contra quem deposuerunt, Bartol. in l. 1. §. idem, ff. de quaest. & Grammat. uoto 6. numero 10. consil. 21. numero 19. & Ruinus consil. 7. in princip. uol. 5. ubi dicit, quod nec etiam iustificaretur, si indicia post torturam superuenirent; 37 & quod iudex non potest se excusare, si forte dicat, hoc fecisse de conscientia Principis, nisi appareat in actis.

Item adde, quod examinatus testis uti principalis in se, & testis in alios, tanquam testis non possit torqueri non datis copijs indiciorum, Foller. in Pract. crim. in vers. capiat informationem, numer. 22. de hoc uide etiam supra in quaest. 21. uersic. mendacium.

Item adde, quod ad tormenta testium deueniri non potest, nisi precedant indicia contra reum inquisitum, secundum Bart. in l. 1. in princ. circa finem, ff. de quaestio. quem refert, & sequitur Ruin. in conf. 147. num. 6. uolum. 5. Boffius in tit. de tortura test. num. 1. & in tit. de man. ad homic. num. 3. & Beraz. conf. 549. num. 3. uol. 2.

Item

Item adde, quod testis, dum suspicatur, quod sciat veritatem, per iudicem poterit torqueri absque aliquibus indicijs, vt veritatem dicat, si illam reuelare noluerit, Gramma. vot. 31. nu. 20. Baiard. m Bene verum est. ] Fac-

QV AESTIO XXVI.

Testes extra territorium degentes quomodo examinari possunt.

SVMARIA.

Ex Claro.

- 1 Testes debent coram iudice examinari in causis criminalibus.
2 Et quid si sint personae egregiae.
3 Iudex an possit concedere literas subsidiales pro examine testium existentium extra territorium.
4 Idem tamen sine magna causa fieri non debet.
5 Princeps an possit receptionem testium alteri committere.
6 Citatus ad perhibendum testimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitime excommunicatus.

Ex Additionibus.

- 1 Iudex in accipiendis informationibus debet scribi facere singula verba materna testium, nihil addendo, nec minuendo.
2 Testes non possunt deponere per nuncium, nec per eorum scripturas.

ADDITIONES.

Ad Quaest. XXVI.

Solent autem. ] Vide infra quaest. 45. vers. certum si reus, & de notario Farin. quaest. 77. cap. 4. vol. 3. nu. 174. & alijs sequentibus. Ros.

solent autem. ] Adde,

quod iudices in capiendis informationibus debent scribi facere quicquid deponunt testes, tam contra reum, quam ad sui fauorem, & etiam contra fidei, nec aliquid debent addere, vel diminuire, de depositionibus testium, sed attestaciones suas secundum eorum verba materna, & prout dicta sunt per eos extendi facere, & non aliter, alias rei erunt gehennae, & tenebuntur rationem reddere in die iudicij, cui tractetur de vita hominis; ita tradit Foller. in pract. crim. in verbo, capiat informationem, num. 54. & Carauit. in ritu. 235. num. 3. & ideo optime prouisum fuit in Regno Neapolit. per Regiam Prag. 6. incip. Quia nobis durum est, sub tit. de actuarijs, quod dicta testium pro, & contra inquisitos integra recipi debeant, sed hoc male seruatur, tam per malos iudices, quam actuarios, qui dicunt, nolle facere reorum defensionem, & hoc est, ne luctum eis diminuat.

Item adde, quod testes non possunt deponere per nuncium, nec per eorum scripturas, si loqui possunt, vt per Afflic. in constitut. instrumentorum robar, num. 9. & latus cap. 13. per Couar. var. res. lib. 2. & num. 6. vbi attestatur de communi

mino ad deducendum, si quid in contrarium habet ad torturam euitandam, vt ibi. Et dicit Boff. in tit. de mandato ad homicidium, post numerum 3. quod ita seruat vniversus mundus. Quod tamen ego in practica nunquam vidi seruari; nam iudices semper torqueri faciunt testes absque vlla disputatione, quod quidem tutius est, propter timorem subornationis. Faciunt, quae, dixi infra, quaestione 94. versic. quero nunc.

- 3 Et in causis criminalibus arduis debent examinari coram iudice.
4 Testes ignoti idiomatis quomodo examinandi.
5 Testes in criminalibus coram iudice debent examinari, licet egregij.
6 Egregia persona quae dicatur, remissiuè.
7 Mulieres honestae possunt extra Curiam examinari in causa etiam criminali.
8 Remissiones ad testes examinandos an concedantur in criminalibus, remissiuè.
9 Et an in causis civilibus magnis, & arduis, remissiuè.
10 Remissoria non conceditur, quando probatio non est facienda per testes, sed per instrumenta.
11 Consentiens decreto litterarum remissionalium potest reuocare consensum re integra.
12 Commissio de recipiendo testes super principali, non extenditur ad receptionem testium ad repulsam.
13 Commissarius Iudicis ordinarij ad examinandum an possit repetere testes sine noua commissione.
14 Limitationes ad auth. apud eloquentissimum, remissiuè.
15 Testis citatus non comparens tenetur poena stellionatus.
16 Testis post iuramentum se absentans tenetur poena falsi.
17 Impedimentum quomodo probetur, remissiuè.

Item adde, iudices in causis arduis criminalibus non debent committere testimonium examinationem notarijs, sed ipsi sint praesentes examinationi, vt per Couar. variat. resolut. lib. 2. cap. 13. num. 10. & hoc omnino faciant, si volunt esse tuti de eorum conscientia, quia ego scio, quid faciunt notarij in praedictum iudicium iustitiae ad fauorem delinquentium, & plures expertus fui, & nil mirum si Carauit. in ultimo ritu, dixit, quod valida est consequentia, actuarius, ergo latro, sed loquitur solum de regnicolis, qui non vocantur actuarij, sed magistris actorum.

Item adde, quod quando iudex testem ignoti idiomatis, quos ipse non intelligat, & non habeant linguam latinam, debet adhibere duos interpretes, vt in cap. quoniam contra falsam, de probat. ita voluit Bart. in l. 1. §. ea, vers. Sed quero, quid fiet in iudicio, de verb. obligat. & ibi posuit practicum, quomodo notarius debeat scribere depositionem istius testis, cuius dictum per interpretes fuit declaratum iudici, & notario, & ibi per Doctores habetur, si duo interpretes non reperiretur, an sufficiat vnus, & de hoc uide etiam, quae posui supra in quaest. 24. in vers. 1. vbi etiam habetur, quomodo testis mutus sit examinandus. Baia.

Notarijs eorum. ] Adde de hoc eodem stylo infr. quaest. 31. vers. scilicet, & dolose, quaest. 46. vers. Ceterum quaest. 53. ver. quintus. Drogh.

Sed citatur, vt veniat personaliter. ] Adde, quod communis opinio est, vt primo iudex teneatur remissionem concedere,